

Як педагог з багатолітнім стажем Іван Семенович розумів, що важливим засобом навчання й виховання який далі розвиває пізнавальну діяльність молоді й дорослих людей, збагачує їх життєвий досвід, є українська писемна література, а серед творів багатьох письменників найбільше значення мають Шевченкові. В зв'язку з цим І.Нечуй-Левицький говорить про виняткову популярність Кобзаря серед найширших мас українського народу.

«Найбільше значення, само по собі зрозуміливо, має Шевченко, — читаємо ми в статті «Школа повинна бути національна». — Висока поезія, в утворах в «Кобзарі», настільки промкнута духом народної поезії, народних пісень, що деякі селяни думають, ніби то народні сільські пісні, заведені в книжку. Шевченкові твори, їх поезія мають надзвичайний поспіх в читальницьких кружках скрізь: і на селах, і в містах... Мені траплялося не раз зустрічатись по селах хлопців, котрі знали напам'ять усю Шевченкову «Катерину», деякі частки із «Наймички» і навіть невеличкі прозаїчні оповідання, бо пам'ять їх приймала ці всі твори з надзвичайною жвавістю й легкістю [6; с. 210]».

І.Нечуй-Левицький – послідовник традицій славного Т.Шевченка, оскільки не раз зазначав, «бо так само писав Шевченко [1;С.455]», «Я йду .. за Шевченком...[1; С.455]».

Отже, ставлячи Т.Шевченка на чолі всієї української літератури, і за ідейними і за художніми якостями, у своїй власній творчості І.Нечуй-Левицький, свідомо продовжував літературну традицію Т.Шевченка, втілюючи ідейно-художні принципи свого мистецького ідеалу.

Перспективним у дослідженні творчості І.Нечуя-Левицького, як національно-культурного та громадсько-політичного діяча, є аналіз історичних поглядів Т.Шевченка та І. Нечуя-Левицького.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зібрання творів: у 10 т. : К.: Наукова думка, – 1968. – Т. 10. – 542с.
2. Зібрання творів: у 10 т. : К.: Наукова думка, – 1966. – Т. 4. – 396 с.
3. Зібрання творів: у 10 т. : К.: Наукова думка, – 1965. – Т. 3. – 444 с.
4. Каталог виставки пам'яті Івана Левицького-Нечуя, 1838—1918—1928 / Всеукр. АН. Музей укр. діячів науки та мистецтва. – К., 1928. – 68 с.
5. Нечуй-Левицький І.С. Сьогочасне літературне прямування або непотрібність великоруської літератури для України і для словянщини / І.С. Нечуй-Левицький / – Павлоград, Видання Народня книжка, 2010. – С.70
6. Нечуй-Левицький І. С. Школа повинна бути національна / І.С.Нечуй-Левицький // Дніпрові хвилі. —1911. — №15. – С. 210-211.
7. Павлова О.Ф. Роль Т. Г. Шевченка у розвитку творчої особистості І. С. Нечуя-Левицького / О.Павлова //Архіви України: наук.-практ. журн. Держ. архівна служба України, Ін-т. укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Укр. ін-т нац. пам'яті, Нац. акад. наук України, Держ. центр збереження док. Нац. арх. фонду. – К.: 2014. – № 5-6, - С.57-70
8. Пільгук І.І. Традиції Т.Г. Шевченка в українській літературі: (Дожовтневий період) / І.Пільгук / К.: Держлітвидав, - 1963. – с.144-152.
9. Русова С. Ф. Шевченко и украинское общество 60-х годов / С. Ф. Русова // Укр. жизнь. – 1913. – № 2. – С. 35–53.
10. Тараненко М.П. Шевченко в оцінці І.Нечуя-Левицького / М.Тараненко // Збірник праць Одинадцяті наукової Шевченківської конференції. – К.: 1963. – С.158-178.
11. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. Кн. 1: Навч. посібник / За ред. О. В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – С. 501–510
12. Федосов Л.П. Шевченківські традиції в сатирі І.С. Нечуя-Левицького / Л.Федосов // Збірник праць Дванадцяті наукової Шевченківської конференції. – Х., 1963. К., 1964. – С.226-240.
13. УКРЛИТ.ORG Публічна електронна бібліотека української художньої літератури [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ukrlit.org/nechui_levytskyi_ivan_semenovych

УДК 378.14

Старева А. М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Миколаївського національного університету
імені В.О.Сухомлинського

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА В УМОВАХ СТУПЕНЕВОЇ ОСВІТИ

Автор обґрунтував модель формування предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін в умовах ступеневої системи освіти відповідно до навчального плану, сучасних орієнтирів шкільного суспільствознавства, особливостей університетської освіти та особистісно-професійного розвитку педагога.

***Ключові слова:** предметно-методична компетентність, майбутній вчитель суспільствознавчих дисциплін, ступенева освіта, система методичного навчання.*

***Старева А.** Концептуальная модель формирования предметно-методической компетентности будущего учителя обществоведения в условиях уровневой системы образования*

Автор обосновал модель формирования предметно-методической компетентности будущего учителя обществоведческих дисциплин в условиях уровневой системы образования в соответствии с учебным планом, современными ориентирами школьного обществоведения, особенностями университетского образования и личностно-профессионального развития педагога.

Ключевые слова: предметно-методическая компетентность, будущий учитель обществоведческих дисциплин, уровневое образование, система методического обучения.

Staryeva A. A conceptual model of subject-methodical competence of future teachers in terms of social level education

The author explained the model of subject-methodical competence of the future teacher of social sciences in terms of level of education according to curriculum, school orientations of modern social science, the characteristics of university education and personal and professional development of teachers.

Keywords: subject-methodical competence, future teachers of social sciences, multistage education system methodical training.

Актуальність проблеми. Сучасна підготовка фахівців за ступеневою системою освіти у вищих навчальних закладах визначається теоретиками і практиками як одне з пріоритетних завдань [1], оскільки дає змогу формувати компетентного фахівця, здатного до розуміння сучасних суспільних процесів, сприйняття і творення змін, конкурентного на ринку праці [2].

Ступінь дослідження проблеми. Модель підготовки такого фахівця була і є в центрі уваги вітчизняного та міжнародного наукового простору. Зміст ступеневої підготовки фахівців розкритий в працях В. Бондаря, С. Власенко, О. Глузмана, А. Лігоцького, О. Мороза та ін. Проблема стандартизації вищої освіти, моделювання багаторівневої педагогічної освіти розглядалася в роботах Л. Артемової, А. Бойко, В. Бондаря, Г. Грищенко, Г. Підкурғанної, Т. Поніманської, В. Сазонова, Ю. Сухарнікова та ін.

Модернізації процесу навчання у ВНЗ на компетентнісних засадах присвячені праці зарубіжних науковців (Р. Бадер, В. Болотов, Г. Вайлер, А. Вербицький, Е. Зеєр, І. Зимня, Г. Ібрагімов, Я. Лестеда, Дж. Равен, А. Маркова, В. Серіков, М. Стобарт, В. Чинапах, А. Хуторський, А. Шелтен та ін.). Теоретичного і практичного розвитку професійно-педагогічної компетентності набули в працях українських дослідників: Н. Бібік, О. Бондарчук, Л. Ващенко, А. Кузьмінського, О. Локшиної, О. Овчарук, Л. Парашенко, І. Родигіної, С. Ракова та ін. Окремі питання методичної підготовки та формування предметної і методичної компетентностей майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін відображені К. Бахановим, Т. Баккою, І. Єрмаковою, Т. Ладиченко, А. Нікорою, О. Пометун, І. Смагіним, Т. Смагіною, О. Турянською та ін.

Постановка проблеми. Наукове обґрунтування процесу формування методичної компетентності педагога, як свідчить аналіз наявної літератури, перебуває в центрі постійної уваги вітчизняної науки. Відсутність концептуальної моделі формування предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін при переході на ступеневу вищу педагогічну освіту акцентує увагу на її розробці.

Метою статті є теоретичне обґрунтування змісту, основних компонентів методичної компетентності майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін та процесу їх формування в умовах в умовах ступеневого методичного навчання за авторською моделлю.

Основний зміст. Методична компетентність виступає основою у системі професійних компетентностей учителя, має яскраво виражений прикладний характер і виявляється в предметній і методичній обізнаності та здатності майбутнього педагога успішно діяти в професійній сфері.

Предметна галузь компетенцій із суспільствознавчих дисциплін включає в себе ряд специфічних видів діяльності, що виникають із особливостей шкільної освітньої галузі «Суспільствознавство» [3], як-то:

- критичне розуміння взаємозв'язку між сучасними подіями і процесами минулого, місця і ролі в них людини, їх особистісної оцінки;
- знання загальної структури суспільства, його розвитку й сучасних поглядів на роль людини в ньому;
- повага до інших поглядів, зумовлених іншою культурою, релігією (чи її відсутністю), національними особливостями, законодавством;
- осмислення включеності держави та власної особи у світові процеси;
- здатність аналізувати тексти «мовою документа»;
- уміння застосовувати сучасні засоби пошуку інформації, працювати з бібліографічними системами, архівними матеріалами, нормативно-правовими текстами, інформаційно-комп'ютерною базою, картами тощо.

Тому предметно-методична компетентність майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін є результативно-діяльнісною характеристикою спеціальної (методичної) вищої педагогічної освіти засобами фахових предметів (історія, філософія, етика, економіка, правознавство тощо) і відповідних методик їх навчання.

До **предметно-методичних характеристик**, що забезпечують майбутньому вчителю-суспільствознавцю компетентну предметно-методичну діяльність, відносимо:

1. *знання з предмета навчання*, розуміння ним принципів, концептуальних ідей, закладених у тій або іншій методиці чи технології навчання суспільствознавчих дисциплін;
2. *володіння широким спектром окремих методів, прийомів і способів проектування, організації й управління* навчально-виховним процесом у школі на рівні освітньої галузі «Суспільствознавство»;
3. *наявність умінь співвіднести логіку побудови системи методів навчання суспільствознавчих дисциплін, організації навчальної діяльності школярів у рамках певного навчального предмета* (історії, права, економіки) із реальними особистісними характеристиками учнів, що забезпечують правильність вибору дидактичного засобу, методу чи прийому;
4. *володіння здатністю до рефлексії й саморозвитку* в процесі реалізації тієї або іншої педагогічної методики чи технології та її коригування в рамках закладених у ній принципів і концептуальних ідей.

Вирішення характерологічного змісту дефініції дозволило зробити робоче визначення **предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін** як складової професійної здатності педагога здійснювати методичну діяльність, пов'язану з навчанням суспільствознавчих дисциплін, що є результатом системної багаторівневої поетапної підготовки й виражається в ціннісному ставленні до суспільно-політичних дисциплін, наявності фахових і методичних знань, володінні специфічними для дисциплін суспільствознавчого змісту, методичними вміннями та навичками, первинному педагогічному досвіді навчання суспільствознавства, що означає виконання студентом під час педагогічної практики професійних дій із необхідною якістю щодо відповідних державних стандартів освіти і нормативно-регулюючих документів.

Предметно-методична компетентність учителя суспільствознавчих дисциплін характеризує його здатність виконувати професійні завдання діяльності на основі фахових знань і вмінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є розуміння суспільної важливості предмета викладання, що поєднується з особистими сенсами і «особистою правдою» майбутнього педагога [6].

Саме тому до структури методичної компетентності вчителя-суспільствознавця доцільно включати такі компоненти, як: *гносеологічний, праксеологічний, аксіологічний.*

Гносеологічний компонент передбачає, з урахуванням принципу наступності, особистісне сприйняття, осмислення, відображення, пізнання й конструювання вчителем процесу навчання певної суспільствознавчої дисципліни в різних типах загальноосвітніх навчальних закладів за державними стандартами й визначається системою предметних знань із певної суспільствознавчої дисципліни та методичних знань – системою взаємопов'язаних методичних понять, принципів, функцій, дій, попереднього методичного досвіду й досвіду прогнозування, що поєднані в процесі формування учнівських предметних компетенцій, визначених і закріплених державним стандартом та навчальними програмами дисциплін.

Праксеологічний компонент представлений системою методичних навичок і вмінь майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін відповідно до фахових функцій і типових завдань методичної діяльності вчителя-суспільствознавця та досвіду їх застосування в різноманітних навчальних ситуаціях. Особливого значення набувають уміння, що дозволяють діяти в нових, невизначених, проблемних ситуаціях.

Аксіологічний компонент представлений ціннісними орієнтаціями майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін, емоційним ставленням його до майбутньої діяльності, пов'язаним із уявленнями про еталон професійної діяльності вчителя-суспільствознавця, із самосприйняттям власних здібностей і спроможностей здійснювати предметні функції й вирішувати методичні завдання в навчально-виховному процесі, з усвідомленням рівня своєї предметної й методичної компетентності, ролі й призначення, з умінням обирати цільові й змістові установки для дій, учинків, рішень.

Предметно-методична компетентність формується під час цілеспрямованої організації навчального процесу у вищому навчальному закладі, безпосередньо – методичної системи навчання, у процесі якої особистість поступово оволодіває предметними та методичними компетенціями. Останні мають визначитися Національною рамкою кваліфікацій [5] та Галузевим стандартом вищої освіти. У рамках нашого дослідження модель формування методичної компетентності майбутнього вчителя суспільствознавства складається з **цільового, змістового, операційно-діяльнісного та результативного блоків.**

Ціннісно-цільовий блок формування предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ включає в себе світогляд майбутнього педагога, його ціннісні професійні орієнтації, особисті мотиви та потреби, цільові характеристики освітніх концепцій і технологій в нормативних рамках державних стандартів та регіональних замовлень, які він сприймає і використовує у практичній діяльності (у ході педагогічних практик).

Змістовий блок формування предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя-суспільствознавця у процесі навчання у ВНЗ визначається державним стандартом, унормовується навчальними планами, конкретизується програмами методичних дисциплін і предметів фахової підготовки та інтегрується засобами навчальної дисципліни «Теорія та методика навчання суспільно-політичних дисциплін»

Операційно-діяльнісний блок моделі формування предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін передбачає взаємодію викладача і студентів у процесі навчання (форми, методи, засоби, прийоми), співробітництво різних учасників підготовки фахівця, організацію й управління педагогічним процесом із досягненням очікуваного результату.

Результативний блок моделі представлений результатом – стійким високим рівнем сформованості предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін.

В умовах імплементації нової редакції Закону «Про вищу освіту» [4] вищезначена модель має забезпечуватися *організаційно-педагогічними умовами*: 1) можливостями автономії ВНЗ у формуванні навчального плану та забезпеченням студентів актуальним змістом відповідно до інновацій в середній суспільствознавчій освіті та відповідній методичній підготовці, 2) структуризацією змісту методичного навчання майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін відповідно до предметної структури професійної діяльності, що формується стратегією компетентнісного підходу 3) забезпеченням системного та кластерного підходу в рамках ступеневого предметно-методичного навчання, що характеризується оновленими цілями, змістом та специфічною методикою організації навчального процесу відповідно до потреб учня, вчителя, роботодавців, суспільства, держави.

Висновки. Предметно-методична компетентність учителя – складний освітній феномен. Напрацювання змісту моделі предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін може слугувати основою стандарту підготовки педагога відповідної спеціалізації. Подальшого дослідження мають набути практичні аспекти реалізації моделі формування предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя-суспільствознавця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч.1 / Нац. акад.пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст.голови), О.І. Ляшенко (заст. голови) та ін.] – К. : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014 –370 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://naps.gov.ua/ua/activities/publications/>.
2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (друге видання) / Нац. акад. пед. наук України ; [авт. : В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, М. І. Бурда та ін. ; редкол. : В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), В. М. Мадзігон (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : Пед. думка, 2011. – 304 с. – Бібліогр. : с. 149 – 167. – (До 20-річчя незалежності України).
3. *Пометун О.І.* Педагогічні засади освіти для сталого розвитку в українській школі / Олена Іванівна Пометун. // Український педагогічний журнал [Текст]. – Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2015. – ISSN 2411-1317. – 2015р. № 1, – С.171-182
4. Про вищу освіту [Електронний ресурс] // Закон України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://mon.gov.ua>.
5. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій України : Постанова Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – / Режим доступу : <http://mon.gov.ua/index.php/ua/>
6. *Старєва А. М.* Методика навчання суспільствознавства / Анна Михайлівна Старєва. – Миколаїв: Іліон, 2013. – 484 с. – (навчально-методичний посібник).

УДК 372.893

Єрмоленко А. О.

старший викладач Чернігівського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені К. Д. Ушинського

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ІСТОРІЇ В 5 КЛАСІ

В статті надаються методичні рекомендації по проведенню практичних занять з історії в 5 класі. Практичні заняття – це новий тип уроків, які введені відповідно до нової програми з історії України з метою набуття школярами предметних компетентностей. Такі заняття мають подвійну мету: є способом вивчення нового матеріалу на основі опрацювання історичних джерел та важливим засобом формування предметних умінь та навичок учнів. Практичне заняття передбачає переважно самостійну роботу учнів над окремими питаннями теми з використанням різноманітних джерел знань (підручники, довідкові матеріали, запитання й завдання, Інтернет-ресурси, фонди музеїв, місцеві історичні пам'ятки).

Ключові слова: *практичні заняття, ключові та предметні компетентності, компетентнісний підхід, вікові можливості, джерела інформації, самостійна діяльність, поетапне засвоєння знань, структура практичних робіт.*

Єрмоленко А.А. *Методика проведения практических занятий по истории в 5 классе*

В статье даны методические рекомендации по проведению практических занятий по истории в 5 классе. Практические занятия - это новый тип уроков, которые введены в соответствии с программой по истории Украины с целью приобретения школьниками предметных компетентностей. Такие занятия имеют двойную цель: есть способом изучения нового материала на основе обработки исторических источников и